

УДК: 378.014.01

ДАЛЬТОН-ПЛАН – ІНТЕГРАТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

З.Н.Курлянд

***Анотація.** У статті доводиться, що Дальтон–план як інтегративна технологія вишу забезпечує підтримку професійного становлення майбутнього вчителя, оскільки здійснює багатовекторний кумулятивний вплив на цей феномен.*

***Ключові слова:** Дальтон–план, інтегративна технологія, педагогічна підтримка, професійне становлення майбутнього вчителя.*

***Аннотация.** В статье доказывается, что Дальтон–план как интегративная технология вуза обеспечивает поддержку профессионального становления будущего учителя, поскольку осуществляет многовекторное кумулятивное воздействие на этот феномен.*

***Ключевые слова:** Дальтон–план, интегративная технология, педагогическая поддержка, профессиональное становление будущего учителя.*

***Summary.** The article has proved, that Dalton-plan as integrative technology of higher school is ensuring the pedagogical support of professional development of future teachers. The author has substantiated that this technology realizes multivectoral and cumulative impact on this phenomenon.*

***Key words:** Dalton-plan, integrative technology, pedagogical support of professional development of future teachers.*

Постановка проблеми. Теперішній час характеризується змінами у соціокультурній діяльності людства, що пов'язані з нарощуванням інтелектуального та духовного потенціалу особистості, вигоди яких закладаються в освітньому просторі, зокрема у вищій школі. Провідну роль в цьому процесі має відігравати підготовка майбутніх учителів, професійна діяльність яких готує фундамент для очікуваних перетворень суспільства. Відтак принципово змінюється погляд на професійне становлення майбутнього вчителя, яке по-перше, потребує кваліфікованої педагогічної підтримки, а, по-друге, відповідної педагогічної технології, яка має забезпечити цю підтримку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми, свідчить про різноманітну спрямованість наукових розвідок дослідників у цьому напрямі: увиразнення особливостей педагогічної підтримки розвитку особистості (О.С.Газман [с.3]), моніторингу професійного становлення педагогів (С.Л.Фоменко [с.8]), педагогічної підтримки й допомоги в сучасній освітній практиці (Т.Л.Строкова [с.7]), пошуку технології підтримки й розвитку творчої активності (Л.М.Мітіна [с.5]), шляхів оптимізації професійного становлення вчителя (В.Ф.Орлов [с.6]) тощо. Водночас, проблема використання інтегративних технологій педагогічної підтримки, які забезпечуватимуть професійне становлення майбутнього вчителя залишається ще недостатньо вивченою.

Відтак, **мета статті** полягає у визначенні Дальтон-плану як однієї з інтегративних технологій вишу, що забезпечує педагогічну підтримку професійного становлення майбутнього вчителя.

Виклад основного матеріалу дослідження почнемо з розгляду Дальтон-плану як інтегративної педагогічної технології вишу.

Згідно глумачного словника [2, с.500], інтегрувати – об'єднувати що-небудь у єдине ціле.

У педагогіці інтеграція розуміється як цілеспрямоване та доцільне об'єднання педагогічних

об'єктів у педагогічну систему цільового призначення. Відповідно до педагогічних технологій, інтегративні технології визначаємо як такі, що забезпечують багатовекторний і кумулятивний вплив на досліджуване явище.

В аспекті нашого дослідження ми намагаємося довести, що Дальтон–технологія є, по-перше, педагогічною технологією, яку доцільно використовувати у виші, а по-друге, що вона може розглядатися як інтегративна технологія педагогічної підтримки, оскільки забезпечує багатовекторний, кумулятивний вплив на професійне становлення майбутнього вчителя.

Спочатку необхідно довести, що Дальтон–план – це педагогічна технологія вищої школи. Відомо, що будь-яка педагогічна технологія має відповідати певним критеріям: концептуальності, керованості, системності, ефективності й відтворювальності.

Доведено, що Дальтон–план відповідає всім вищезазначеним критеріям.

Концептуальність. Дальтон–план спирається на концепцію гуманізму, вихідними принципами якої проголошено (і реалізовано) принципи свободи, самостійності та співробітництва. Тому можна стверджувати, що Дальтон–технологія належить до особистісно-орієнтованих технологій, оскільки вона розглядає тих, хто навчає (викладачі), як суб'єктів навчання, а тих, хто навчається (студентів), як суб'єктів учіння, а отже будується на суб'єкт-суб'єктних відносинах. Ідеї об'єднання їхньої діяльності для досягнення індивідуалізованих цілей навчання за рахунок індивідуальних навчальних траєкторій [6].

Концепція гуманізму передбачає визнання цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя, захист і охорону життя, здоров'я, створення умов для розвитку людини, її творчого потенціалу, нахилів, здібностей, надання допомоги у її життєвому самовизначенні, інтеграції її в суспільство, повної самореалізації в цьому суспільстві. Концепція гуманізму стверджує необхідність:

- гідного ставлення суспільства до всіх людей, незалежно від того, в якому фізичному, матеріальному, соціальному становищі вони перебувають;

- визнання прав кожної людини бути собою, шанобливого до неї ставлення; поважати – значить визнавати право іншого бути не таким, як інші, бути самим собою, а не їхньою копією;

- допомога людині з проблемами у формуванні поваги до себе і довколишніх людей, формуванні позиції «Я сам», бажання самому розв'язувати свої проблеми;

- розуміння милосердя як першої сходинки гуманізму, яка повинна спиратися не на жалість і співчуття, а на бажання допомогти людям в інтеграції їх у суспільство, ґрунтуватися на позиції: суспільство відкрите для людей і люди відкриті для суспільства;

- прагнення не виділяти людей з проблемами в особливі групи і не відривати їх від нормальних людей, якщо ми хочемо підготувати інвалідів до життя серед здорових людей, для чого повинна бути продумана система спілкування таких людей з іншими людьми.

Принцип свободи надає право вибору предмета, теми, партнера, джерел знань, темпу, форм та способів роботи, що відповідає умовам Болонської угоди. Водночас ця свобода поєднується з відповідальністю: студент здійснює вільне навчання, самоконтроль і взаємоконтроль, але остаточно рівень досягнення мети оцінює викладач за кожним вільно виконаним завданням. При використанні групових чи колективних форм роботи індивідуальний звіт кожного виконавця перед викладачем залишається обов'язковим.

Принцип самостійності передбачає вибір студентом рівня самостійності своєї пізнавальної діяльності та маршруту свого розвитку (освітньої траєкторії), самостійності дій у прийнятті рішень та відповідальності за цей вибір.

Принцип співпраці передбачає вибір форм навчально-пізнавальної чи позанавчальної діяльності: індивідуальної, парної чи в малих групах. Студент має право звертатися за допомогою до кого завгодно: до інших студентів, викладачів свого чи інших вишів, батьків тощо. Він не повинен боятися визнати, що чогось не знає, чи не розуміє, що йому будуть цим докоряти або знизять оцінку, якщо це відбувається під час роботи.

Все це сприяє тому, що майбутні вчителі вчать поважати іншу людину (а в подальшому і своїх учнів), вміти її вислухати, зрозуміти, налагоджувати контакти, приймати спільні рішення, довіряти один одному, допомагати й відповідати за роботу всієї групи. Водночас допомога з боку викладача полягає в тому, що студентів вказують, де і як він може знайти відповіді на свої питання.

Системність. Згідно з цим критерієм Дальтон–план повинен мати ознаки системи: 1) цілеспрямованість, 2) цілісність, 3) логіку процесу, 4) взаємозв'язок часток і цілого.

Цілеспрямованість передбачає наявність конкретної мети – отже основні цілі Дальтон–плану (саме у виші) полягають у:

- забезпеченні індивідуального розвитку студента;

- створенні умов для творчої діяльності;

- розвиток умінь і навичок роботи з різними джерелами інформації;
- забезпечення розвитку соціального досвіду майбутнього фахівця за рахунок оволодіння навичками співробітництва, відповідальності та самостійності в навчально-пізнавальній і позанавчальній, науково-творчій діяльності.

Цілісність. Дальтон–план є системою дій викладача та студентів, яка передбачає таку послідовність:

Лекція, яка має за мету ознайомлення з теорією, практичні або семінарські заняття – що передбачає засвоєння теорії та відпрацювання вмінь і навичок, а також їх закріплення;

Колективне заняття, основними ознаками якого є: наявність проблеми, яка виникає у більшості студентів під час практичної діяльності: при цьому викладач – організатор; учасник процесу обговорення; студент – учасник і суб'єкт організаційної діяльності. Результатом колективного заняття є розв'язання проблеми (для кожного студента вона може бути своя) з виходом на подальшу діяльність, що продукується питаннями, які виникли в процесі колективного обговорення і труднощами, з якими зіткнулися під час заняття;

Лабораторне заняття, для якого необхідні:

Наявність місця, де зосереджена необхідна література, посібники, довідники та ін. (лабораторія, кабінет і таке ін.);

- тривалий проміжок часу, впродовж якого лабораторія працює, щоб студент міг зануритися у виконання свого завдання;

- присутність одного чи декількох консультантів.

Під час такого заняття студент працює індивідуально, в своєму темпі, але може працювати (за бажанням) в парі або групі, також він може виступати на цьому занятті в якості репетитора або консультанта для інших (що надає майбутньому вчителю можливість опанувати деякі форми і методи роботи, розвинути якості, необхідні в подальшій педагогічній діяльності).

Викладач на цьому етапі консультує студентів, приймає заліки, дає нові завдання, необхідні для остаточного розв'язання проблеми.

Для викладача при цьому відкривається можливість спостереження за діяльністю студентів, виявлення прихильності до наукової чи практичної діяльності, лідерських якостей, організаційних умінь, вміння спілкуватися, обґрунтовувати й відстоювати власну позицію, точку зору і працювати в групі і т.ін.

4) Конференція, найбільш характерною ознакою якої є організація обговорення теоретичного питання, бажано інтегративного характеру. Особливе значення при цьому приділяється людським проблемам (екології, здоров'язбереження, моралі, естетики тощо), цінностям і потребам, що особливо важливо в процесі підготовки майбутніх учителів.

Основні ознаки Дальтон–конференції – наявність підготовчого етапу й виступи у формі доповідей, а не повідомлень, тобто виникає необхідність відстоювати власну позицію, відповідати на запитання, толерантно брати участь у дискусії.

Оскільки зазначена послідовність відображає логіку процесу, взаємозв'язок кожного з елементів з усією структурою Дальтон–плану, то можна стверджувати, що він містить у собі всі ознаки системи.

Керованість. Дальтон–плану проявляється в можливості планувати, проектувати всі заняття згідно цього плану, а також проводити діагностування попередніх і вихідних знань студентів. Це досягається за рахунок компонентів Дальтон–плану: завдання, лабораторія і «дім».

Завдання складають змістову основу технології Дальтон. Вони повинні мати творчий характер. В кожному завданні визначається задача (проблема), а самі завдання формулюються на рівневій основі. Можуть бути завдання дослідницького характеру з постановкою експерименту, розробкою проекту, тощо. Завдання можуть обмежуватися навчальною програмою або виходити за її межі. Виконання завдання не тільки перевіряється викладачем індивідуально у кожного студента, але й дається перевірна робота для всіх студентів. Власне кажучи, саме результати цієї роботи й оцінюються. За кожне завдання оцінка не ставиться, а тільки відмічається його виконання та дається усна оцінка вчителя. Завдання обов'язково трансформуються в проблемну задачу, яка з одного боку пов'язана з навчальною програмою, а з іншого може виходити за межі навчальної програми. Лабораторія передбачає час, що відводиться для виконання самостійної роботи над завданням. Під час лабораторних занять відбувається перевірка індивідуальних досягнень, а також роботи всіх учнів з виконання відповідної перевіркової роботи або контрольного тестування. Сукупність усіх видів перевірки дає можливість об'єктивно оцінити діяльність усіх і кожного.

«Дім» – це умови, наближені до домашньої свободи, місця, де студентові затишно, приємно працювати – свобода вибору де і з ким сумісно виконувати роботу, наявність групи консультантів, до

яких можна звернутися за допомогою, стан емоційного комфорту тощо.

Ефективність Дальтон-плану підтверджується гарантованим досягненням високих результатів за рахунок діалектики «відповідальності свободи», оскільки у ході роботи за цією технологією студенти вчать:

Планувати пізнавальну діяльність протягом лекцій, практичних занять, дня, тижня і т. ін.;
раціонально розподіляти час на навчальну діяльність;

Ставити мету своєї пізнавальної діяльності; раціонально організувати робоче місце;

Обирати завдання за ступенем складності, за інтересом, за цільовою установкою і т. д.;

Використовувати різні джерела інформації;

Працювати з навчальною та довідковою літературою;

Працювати самостійно, в парах, у групах;

Аналізувати завдання, виявляти в них важке, незрозуміле;

Зосереджуватися на виконанні завдань, проявляти силу волі;

Виконувати завдання різними способами, обирати раціональний спосіб;

Виділяти головне, узагальнювати, класифікувати, систематизувати матеріал за різними ознаками і критеріями;

Ставити питання і знаходити на них відповіді;

Контролювати себе, знаходити помилки в роботі і самостійно їх виправляти;

Аналізувати процес і результати пізнавальної діяльності;

Складати алгоритм виконання завдання;

Застосовувати знання в нестандартній ситуації;

Виконувати завдання творчо.

І, нарешті, відтворювальність Дальтон-плану як технології підтверджується можливістю його застосування не тільки в школах (які працюють в Нідерландах, Бельгії, США, почали впроваджуватися в Росії та інших країнах), але й у вишах.

Отже, Дальтон – план можна назвати Дальтон – технологією, яка за всіма ознаками може називатися педагогічною технологією вишу.

Повертаючись до проблеми пошуку інтегративних технологій педагогічної підтримки, з'ясуємо особливості феномену «педагогічна підтримка», ознаки якого були схарактеризовані О.Газманом і визнавали права людини на інтелектуальну, моральну, економічну свободу і соціальну суверенність, яка поєднується з індивідуальною, етичною і соціальною відповідальністю за свої рішення дії і вчинки [1].

Наголосимо, що спочатку педагогічна підтримка розглядалася у площині роботи з дітьми, учнями. Водночас потреби суспільства у творчому, компетентному, гуманістично спрямованому вчителі вимагають нового підходу до формування його особистості шляхом впровадження технологій педагогічної підтримки професійного становлення майбутнього вчителя.

Професійне становлення майбутнього вчителя передбачає його поступове входження у професійну діяльність, починаючи з часу навчання у виші. Це складний, багатшаровий, багатовимірний процес, спрямований на перетворення особистості в її професійно орієнтованому зростанні. Цей процес має багатшарову характеристику, передбачає забезпечення мотиваційної настанови, педагогічної спрямованості на майбутню діяльність, набуття майбутнім учителем професійно значущих знань, умінь, навичок, способів дій. Перший шар – мотиваційний, віддзеркалює позитивне ставлення до майбутньої професії, бажання займатися нею, стійкий інтерес до предмета, прагнення до професійного зростання.

Другий шар – когнітивно-операціональний, передбачає оволодіння професійно-значущими знаннями, вміннями, навичками, технологіями навчання і виховання, що дозволяють майбутньому вчителю вільно опрацювати інформацію як професійного, так і загально-культурного спрямування, поглиблювати свої знання, творчо їх застосовувати тощо. І, нарешті, третій шар визначає рівні рефлексії.

Це пов'язано з тим, що розвиток і збагачення рефлексивних уявлень дозволяє майбутньому педагогу об'єктивно оцінювати власні здобутки і невдачі, накреслювати шляхи саморозвитку й самозростання, об'єктивно і критично оцінювати досвід колег, напрацювання науковців і доцільно використовувати їх у власній діяльності, а отже досягати найвищого рівня розвитку педагогічних здібностей (за Н.Кузьміною). Цей оцінно-рефлексивний шар професійного становлення майбутнього вчителя презентує також його налаштованість та здатність до творчого саморозвитку та самозростання [6].

Педагогічну підтримку професійного становлення майбутнього вчителя можна тлумачити, виходячи з думки Г.Коджаспірової [4, с.115], як складну систему педагогічної діяльності, яка розкриває особистісний потенціал студента і містить у собі допомогу в подоланні його майбутнього вчителя

соціальних, психологічних й особистісних труднощів шляхом створення відповідних психолого-педагогічних умов.

О.Бондаревська виокремлює в цьому сенсі два види педагогічної підтримки, які в аспекті професійного становлення майбутнього вчителя можуть розумітися як:

1) загальна педагогічна підтримка всіх студентів – емоційний фон доброзичливості, взаєморозуміння і співробітництва, створення ситуацій взаємонавчання, діалогічного спілкування, залучення до творчих робіт, творчості. Це сполучається з вихідними положеннями Даль тон-технології в аспекті концептуальності, системності та цілісності:

2) індивідуально-особистісна підтримка, яка передбачає діагностику індивідуального розвитку, навченості, вихованості, виявлення особистісних проблем, створення ситуацій успіху, підвищення статусу студента у групі, налаштування на майбутню професію тощо. Ці особливості знаходять втілення в аспекті керованості та ефективності.

Висновки. Дальтон-технологія забезпечує багатовекторний, кумулятивний вплив на професійне становлення майбутнього вчителя, реалізує всі вимоги щодо педагогічної підтримки цього процесу і може бути визначена як інтегративна технологія цієї підтримки щодо професійного становлення майбутнього вчителя.

Література

1. Бондаревская Е.В. Личностно-ориентированное образование: опт, результаты, парадигмы / Е.В. Бондаревская – Ростов н/Д : Изд-во РГПУ, 1997,- 297 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Г.Бусел.- К.; Ірпінь: ВТФ «Перун»,2009.- 1273 с.
3. Газман О.С. Неклассическое воспитание: от авторитарной педагогики к педагогике свободы / О.С. Газман (ред.-сост. А.Н. Тубельский, А.О.Зверев. – М., 2002.- 125 с.
4. Коджаспирова Г.М. Педагогически словарь. / Г.М. Коджаспірова., А.Ю. Коджаспіров – М.: изд. Центр «Академия»,2001 .- 176 с.
5. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Л. М. Митина. – М.: Флинта, 1998.- 200 с.
6. Орлов В.Ф.Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень /В. Ф. Орлов // Педагогіка і психологія. – 2005. – №1. – с.42 – 51.
7. Педагогические технологии: учеб. Пособие/ Под общ. ред. В.С. Кукушина. – М.: ИКЦ «Март»: – Ростов н/Д ; изд. Центр. «Март»,2006.- 336 с.
- 8.Строкова Т.А. Педагогическая поддержка и помощь в современной образовательной практике / Т.А. Строкова // Педагогика. – 2002. – №4. – с.20 – 27.
9. Фоменко С.Л. Мониторинг профессионального становления членов педагогического коллектива / С.Л.Фоменко //Педагогика.- 2005.- с.59-64.